

Maja Wojciechowska
Uniwersytet Gdański

Kapitał intelektualny bibliotek – czy można go mierzyć?

Bubel Dagmara, *Zarządzanie kapitałem intelektualnym w organizacjach non-profit. Studium przypadku dla bibliotek publicznych*, Częstochowa, 2016.

Kapitał intelektualny to w polskim bibliotekoznawstwie termin stosunkowo nowy, niedokładnie rozpoznany i zdefiniowany, a przez to często błędnie stosowany i używany w sposób intuicyjny, co przynosi niepożądane skutki w postaci traktowania go jako elementu kapitału ludzkiego. Tymczasem koncepcja kapitału intelektualnego doczekała się już rozbudowanych studiów naukowych w ramach nauki o zarządzaniu, z których warto czerpać.

O kapitale intelektualnym organizacji pisano wiele, jednak to badania Theodore'a W. Schultza i Gary'ego S. Beckera, przedstawicieli tzw. ekonomicznej szkoły chicagowskiej, laureatów Nagrody Nobla, zwróciły uwagę na konieczność jego wyodrębnienia w analizie zasobów organizacji. Również w związku ze zmianami w zakresie realizowanych modeli działalności biznesowej i systematycznym wzrostem udziału w gospodarce światowej instytucji usługowych, odchodzeniu od modeli wytwórczych, a w konsekwencji koncentracji na zarządzaniu wiedzą, coraz intensywniej zaczęto badać mechanizmy działania nowoczesnych organizacji oraz ich zasoby niematerialne, będące częstokroć źródłem przewagi konkurencyjnej. W dużym uproszczeniu kapitał intelektualny definiowany jest jako różnica między wartością rynkową a wartością księgową przedsiębiorstwa, która to uwzględnia wszystkie – czasami trudno namacalne i nieuchwytnie wartości, którymi dysponuje organizacja, a które są źródłem jej sukcesów. Nie jest to jednak definicja, którą mogłyby posłużyć się instytucje non-profit. Dlatego też, aby lepiej scharakteryzować kapitał intelek-

tualny, szczególnie w sektorze kultury, nauki, usług społecznych itd., dokonuje się tego opisując jego możliwe części składowe, takie jak kapitał ludzki, kapitał strukturalny i kapitał relacyjny. Przez propagatorów tego pojęcia – Leifa Edvinssona i Michaela Malone’a – kapitał intelektualny definiowany jest więc jako: posiadana wiedza, doświadczenie, technologia organizacyjna, stosunki z klientami i umiejętności, które dają przewagę konkurencyjną organizacji¹. W przypadku bibliotek to kapitał ludzki, a więc pracownicy wraz z ich umiejętnościami i wiedzą, doświadczeniem i kreatywnością; kapitał organizacyjny, czyli struktura wewnętrzna i zewnętrzna biblioteki; a także kapitał społeczny (relacyjny), na który składają się kapitał strukturalny, poznawczy, stosunki i relacje międzyludzkie².

Dagmara Bubel – dyrektor Biblioteki Politechniki Częstochowskiej, lecz równocześnie specjalista z zakresu zarządzania – postanowiła w swojej książce szerzej przedstawić wspomnianą problematykę. Warto zwrócić uwagę na tę pozycję i podkreślić fakt jej wydania, ponieważ jest to jak do tej pory jedyna w Polsce monografia naukowa w całości poświęcona kapitałowi intelektualnemu bibliotek, a fakt, iż została wydana przez Wydawnictwo Wydziału Zarządzania Politechniki Częstochowskiej, może znacznie utrudnić dotarcie do niej bibliotekoznawcom, którzy podobnych opracowań poszukiwać będą raczej w branżowych oficynach. Tymczasem publikacja książki przez Wydział Zarządzania związana jest z faktem, iż Autorka reprezentuje w niej punkt widzenia badacza nauk o zarządzaniu, nie zaś bibliologa – co uważam za szczególnie ciekawe.

Jak już wspomniałam, publikacji w których omówiono problematykę kapitału intelektualnego bibliotek (nie zaś wiedzy i kompetencji indywidualnych bibliotekarzy), do dziś można odnotować w Polsce niewiele. Poza dwiema książkami – *Studium zarządzania niematerialnymi zasobami organizacyjnymi bibliotek*³ oraz *Kształtowanie kapitału społecznego: ujęcie z perspektywy bibliotekoznawczej*⁴, wspomina o nim jeszcze tylko *Leksykon zarządzania i marketingu w bibliotekoznawstwie*⁵ oraz autorki artykułów: Joanna Kamińska⁶, Wiktoria Pękaty⁷ i Lidia Szczygłowska⁸. Nieco lepiej temat został rozpoznany w literaturze zagranicznej

¹ Edvinsson Leif, Malone Michael S., *Kapitał intelektualny*, Warszawa, 2001, s. 40.

² Zob. Wojciechowska Maja, *Studium zarządzania niematerialnymi zasobami organizacyjnymi bibliotek*, Gdańsk, 2014, s. 60–67.

³ Wojciechowska Maja, *Studium zarządzania niematerialnymi zasobami organizacyjnymi bibliotek*, Gdańsk, 2014.

⁴ Wojciechowska Maja, *Kształtowanie kapitału społecznego – ujęcie z perspektywy bibliotekoznawczej*, Warszawa, 2019.

⁵ Wojciechowska Maja [et al.], *Leksykon zarządzania i marketingu w bibliotekoznawstwie*, Warszawa, 2019, s. 93.

⁶ Kamińska Joanna, *Kapitał intelektualny biblioteki*. W: Kamińska Joanna, Żołędowska-Król Beata (red.), *Zarządzanie kadrami w bibliotece*, Warszawa, 2008, s. 13–19.

⁷ Pękaty Wiktoria, *Kapitał intelektualny biblioteki – jego rola i wartość*, „Studia Bibliologiczne”, 2006, t. 16, s. 39–47.

⁸ Szczygłowska Lidia, *Zarządzanie niematerialnymi zasobami organizacyjnymi w bibliotece*. W: Wojciechowska Maja (red.), *Zarządzanie zasobami niematerialnymi bibliotek w społeczeństwie wiedzy*, Warszawa, 2016, s. 9–32.

(m.in. w pracach Petrosa Kostagiolasa, Michaela Koeniga, Jayne Sappington i Denise Bedford), choć i tu nadal brakuje wyczerpujących, naukowych opracowań. Dlatego publikacja Dagmary Bubel ma szczególne znaczenie.

Książka nie jest tomem o charakterze popularyzatorskim, dlatego Czytelnik sięgający po nią powinien wyposażony być w pewien zasób wiedzy z zakresu zarządzania. Składają się na nią zarówno rozdziały przybliżające koncepcje naukowe związane z kapitałem intelektualnym organizacji non-profit, jak i wyniki badań własnych Autorki.

Rozdział pierwszy, zatytułowany „Kapitał intelektualny jako strategiczny zasób organizacji non-profit” stanowi prezentację współczesnego podejścia do zarządzania organizacjami, wedle którego, za większość sukcesów współczesnych instytucji, a zwłaszcza instytucji non-profit, odpowiadają zasoby niematerialne/kapitał intelektualny, który w związku z tym został uznany za zasób o strategicznym znaczeniu. Rozdział drugi – „Problemy zarządzania kapitałem intelektualnym w organizacjach non-profit” – stanowi kontynuację tych zagadnień.

Druga część książki (rozdziały 3–5) w całości została poświęcona działalności bibliotek. W rozdziale trzecim Autorka omówiła kapitał intelektualny w środowisku bibliotek, pisząc m.in. o strategiach rozwoju tego kapitału, koncepcjach zarządzania kapitałem intelektualnym czy postrzeganiu kapitału intelektualnego jak zasobu strategicznego. Rozdziały 4 i 5 poświęcone zostały identyfikacji elementów kapitału intelektualnego w zarządzaniu bibliotekami oraz aplikacji modelu zarządzania kapitałem intelektualnym w bibliotekach. Co ciekawe, badaczka zerwała z popularnym ujęciem, obecnym zwłaszcza w pracach autorów zagranicznych (m.in. Mirji Iivonen i Maiji-Leeny Huotari⁹), wedle którego analizowane są przede wszystkim biblioteki akademickie, jako podmiot wspierający kapitał intelektualny uczelni. Dagmara Bubel skupiła się na bibliotekach publicznych, koncentrując swoją uwagę na 151 placówkach z województwa śląskiego, a dokładnie na przedstawicielach kadry zarządzającej tymi instytucjami.

Przeprowadzone badania wykazały, że zarządzanie kapitałem intelektualnym w bibliotekach publicznych jest rzadko wykorzystywanym procesem oraz, że kapitałem tym zarządza niewielka liczba bibliotek, robiąc to głównie intuicyjnie, w wybranych obszarach funkcjonowania tych instytucji. W obliczu takich konkluzji szczególnie cenny wydaje się zaproponowany w ostatniej części pracy autorski model zarządzania kapitałem intelektualnym, przygotowany przez Dagmarę Bubel – dodajmy, nie tylko specjalistę z zakresu zarządzania, ale również wieloletniego dyrektora i pracownika biblioteki akademickiej, świetnie znającego realia funkcjonowania tych instytucji.

⁹ Huotari Maija-Leena A., Iivonen Mirja, *Knowledge processes. A strategic foundation for the partnership between the university and its library*, „Library Management”, 2005, no 6–7, p. 324–335; Iivonen Mirja, Huotari Maija-Leena, *The university library's intellectual capital*, W: Garten Edward D. [et al.] (eds.), *Advances in library administration and organization*, Bingley, 2007, p. 83–96.

Dagmara Bubel

**Zarządzanie kapitałem
intelektualnym w organizacjach
non-profit.
Studium przypadku
dla bibliotek publicznych**

Monografia

Częstochowa 2016

Bibliografia

- Edvinsson Leif, Malone Michael S., *Kapitał intelektualny*, Warszawa, 2001.
- Huotari Maija-Leena A., Iivonen Mirja, *Knowledge processes. A strategic foundation for the partnership between the university and its library*, „Library Management”, 2005, no 6–7, p. 324–335.
- Iivonen Mirja, Huotari Maija-Leena, *The university library's intellectual capital*. W: Garten Edward D. [et al.] (eds.), *Advances in library administration and organization*, Bingley, 2007, p. 83–96.
- Kamińska Joanna, *Kapitał intelektualny biblioteki*. W: Kamińska Joanna, Żołądowska-Król Beata (red.), *Zarządzanie kadrami w bibliotece*, Warszawa, 2008, s. 13–19.
- Pękaty Wiktoria, *Kapitał intelektualny biblioteki – jego rola i wartość*, „Studia Bibliologiczne”, 2006, t. 16, s. 39–47.
- Szczygłowska Lidia, *Zarządzanie niematerialnymi zasobami organizacyjnymi w bibliotece*. W: Wojciechowska Maja (red.), *Zarządzanie zasobami niematerialnymi bibliotek w społeczeństwie wiedzy*, Warszawa, 2016, s. 9–32.
- Wojciechowska Maja, *Kształtowanie kapitału społecznego – ujęcie z perspektywy bibliotekoznawczej*, Warszawa, 2019.
- Wojciechowska Maja, *Studium zarządzania niematerialnymi zasobami organizacyjnymi bibliotek*, Gdańsk, 2014.
- Wojciechowska Maja [et al.], *Leksykon zarządzania i marketingu w bibliotekoznawstwie*, Warszawa, 2019.

